

Faksimil

Donald Broady, *Diskussionsprotokoll från seminariet
om projektet Nordisk pedagogisk encyklopedi,
Kollekole, Værløse, Danmark, 2 april 1981, 11 p.*

Projektet Nordisk pedagogisk encyklopedi var ett försök, som dessvärre misslyckades, att för en läsekrets från de nordiska länderna skapa ett omfattande historiskt orienterat bokverk om utbildning och utbildningsfrågor. Förebilden var tysk, nämligen den planerade utgivningen av *Enzyklopädie Erziehungswissenschaft. Handbuch und Lexikon der Erziehung*, som med Dieter Lenzen & Klaus Mollenhauer som huvudredaktörer skulle komma att utges i 12 band (13 volymer) åren 1983–1986 på förlaget Klett Cotta i Stuttgart. Den nordiska projektgruppen hade kontinuerlig kontakt med den tyska redaktionen, följde förberedelsearbetet och försågs fortlöpande med kopior av samtliga artikelmanuskript i takt med att dessa flöt in och reviderades. Med jämna mellanrum postades en uppsättning manus till Danmark, en till Norge och en till Sverige. Våldiga pappersmängder var således i omlopp.

Den nordiska encyklopedin skulle vara mindre omfattande, kanske fyra volymer om sammanlagt 1 200–1 500 sidor. Den vägledande principen var ”att fenomen och begrepp av väsentlig betydelse för pedagogiken i Norden presenteras i sina historiska sammanhang” (p. 3 i projektgruppens konklusion från seminariet). Det vi funnit mest inspirerande i den tyska encyklopedi som tog form var just det historiska perspektivet, vilket varit märkvärdigt frånvarande i synnerhet i den amerikaniserade svenska pedagogiken.

Vid seminariet 2 april 1981 på konferenshotellet Kollekolle i Værløse i Danmark presenterade projektgruppen sina preliminära planer och mottog synpunkter från övriga deltagare. I diskussionsprotokollet summeras inlägg av Edvard Befring, Staf Callewaert, Kjell Eide, Urban Dahllöf, Gunnar Handal, Torsten Husén, Dieter Lenzen, Ulf P. Lundgren, Gunhild Nissen, Thomas Nissen, Sven Erik Nordenbo, Karsten Schnack, Lise Vislie och Trond Ålvik.

DISKUSSIONSPROTOKOLL FRÅN SEMINARIET OM PROJEKTET
NORDISK PEDAGOGISK ENCYKLOPEDI PÅ KOLLEKOLLE 1981-04-02

Seminariet inleddes av Gunhild Nissen och Ulf P. Lundgren som redogjorde för projektets bakgrund, syfte och inriktning. Därefter presenterade Dieter Lenzen den Enzyklopädie Erziehungswissenschaft som inom kort börjar utges av Klett Cotta Verlag. Tors-ten Husén presenterade den internationella pedagogiska encyklopedi som kommer att utges på Pergamon Press. Urban Dahllöf berättade om den pedagogiska forskningens stamträd i Sverige och om hur dess resurser vad gäller fasta forskartjänster utveck- lats i de olika nordiska länderna.

I övrigt ägnades korta stunder av förmiddagen samt hela eftermiddagen åt den diskussion som redovisas nedan i redigerad och komprimerad form. Sidangivel- serna i marginalen hänvisar till en råutskrift av bandupptagningen (finns att tillgå hos projektgruppen). Projektgruppens inlägg i diskussionen hade i hög grad karaktär av svar på frågor och har utelämnats i det följande; i stället hänvisas till den närslutna konk- lusionen.

I. DISPOSITION, INNEHÅLL, URVALSPROBLEM:

- 7f Lise Vislie: Intressant med detta projekt är egentligen den första fasen: att vi skulle gå samman och försöka överblicka den pedagogiska kunskapen och vetandet och även det som någon kallade "det splittade vetandet". Att i ett slags teamarbete försöka ordna och systematisera detta vetande är intressant, och väldigt viktigt för oss forskare. Det kan också tänkas att vi blir bättre att vidareföra kunskap i våra undervisningsinstitutioner än vi är idag.
- 14 Kjell Eide tror att vi ännu inte kommit till det stadium när paradigmet bara ligger där och väntar på att hämtas. Vi befinner oss nog i det kritiska stadium där det kämpas om vilket paradigmsom ska dominera en gång i framtiden, och de encyklopedier som här diskuteras kan betraktas som läger i en dylik kamp om vilket paradigmsom ska dominera. Detta är en helt naturlig situation i en vetenskap som befinner sig på det stadium pedagogiken gör. K.E., som själv kommer från en forskningsgren vars paradigmsom väl antas vara "beyond paradigm", har även där haft en stark upplevelse av att sitta i en central organisation och finna att sökande till tjänster systematiskt undervärderas och missgynnas när de kommer från en tysk tradition och intervjuas av folk som kommer från en engelsk tradition. K.E. som även studerat i den tyska världen har sett bäge sidor av detta och upplevt den dåliga kommunikationen inom en vetenskap som påstår sig ha en gemensam grundteori. "Jag upplevde norska professorer som inte begrep de övningsuppsatser jag skrev eftersom de inte annat än genom engelskan stött på den klassiska teori jag beskrev i originaltermer. Jag har också upplevt försök från tysk sida att presentera anglosachsiska ämnen som varit präglade av samma kulturproblem. Och eftersom jag tror att vi framöver

har dessa problem, så ska man när man vill göra en encyklopedi inte känna sig hemma i bara en tradition och tro att den är svaret på frågorna. Ty det innebär att man egentligen inte är särskilt väl rustad för att göra en encyklopedi som ska uppfylla de uppställda målen, nämligen att vara en nordisk balanserad mångfacetterad presentation av skilda fronter. "Okklarheter på dessa punkter gör att K.E. har svårt ställa sig omedelbart positiv till medarbetarskap i den ena eller andra formen.

32f Gunnar Håndal: Ett problem när vi ska utforma en ämnessystematik i encyklopedisk form, är att vi antingen måste få folk att skriva som de själva tycker eller också få folk att skriva vad många olika människor tycker om pedagogiska frågor. Antingen får man lov att utforma de olika ståndpunkterna eller också framställa vad skilda ståndpunkter kan leda till. Det blir i encyklopedisk form på många sätt en slags mosaik. Det vi har svårigheter med i pedagogiska ämnessystematiska sammanhang är att också kunna presentera en helhetlig bild av ett sätt att uppfatta och förstå pedagogisk verksamhet. Vi omger oss med en massa pedagogiker som var för sig är precisa och icke-konsistenta. Pedagogiken som ämnessystematik har stort behov av mer samlade framställningar av olika pedagogiska förståelser och uppfattningar utifrån en ståndpunkt. G.H. kan tänka sig att vi har behov av en framställning av behavioristisk pedagogik som är konsekvent och som behandlar de frågor som man också kräver ska behandlas i andra pedagogiker - eller som explicit sa att vi inte önskade eller ville eller kunde behandla vissa frågor utifrån den aktuella utgångspunkten. På samma sätt kunde G.H. tänka sig att vi har behov av en kognitivistisk pedagogik, om man kan tänka sig att det finns något sådant, eller en kritisk-dialektisk pedagogik, eller ett eller annat

slags pedagogik - inte bara på ett ideologiskt plan utan utformad med sikte på att vara konsekvensgivande för pedagogisk verksamhet. Och om detta är ett stort systematiseringsbehov, vilket G.H. anser, så kunde han tänka sig en nordisk insats på det ämnessystematiska området som gick ut på att samla sådana framställningar. Här behövs en koordinerande arbetsgrupp som kan göra en sådan sammanställning som knappast skulle förbli stående särskilt länge innan den blev reviderad och förhoppningsvis förbättrad.

- 39 Sven Erik Nordenbo ifrågasatte rimligheten av att i dispositionen skilja mellan forskning å ena sidan och teoribildning å den andra. Dessutom påtalade S.E.N. ett brott i dispositionen: om band 1 och 2 ska presentera teoretiska och pedagogiska "skolor", medan däremot band 3 ska ge mer traditionella beskrivningar av skolsystem och ting som också framkommer i de vanliga officiella publikationerna men som egentligen saknar anknytning till en intention med NPE, nämligen den teoretiska uppbyggnaden på pedagogikens område.
- 46f Lise Vislie betonade vikten av att få till stånd en kunskapssystematisering inom pedagogikens område, och befarade att NPE kan bli lidande av en principiellt oklar ordning. Vi kan hamna i en samling rent fragmentarisk kunskap och då får vi en traditionell encyklopedi. Det ska vi undvika. Det är ett jättejobb att göra kunskapssystematisering. Senare återvände L.V. till samma problem och ansåg att indelningen i band förefaller föga konstruktiv i förhållande till behovet av systematisering av ämnet pedagogik. Denna bandindelning, sådan den presenterats stickordsmässigt i projektgruppens plan, såg L.V. inte som någon särskilt god utgångspunkt för att tillgodose systematiseringsbehovet. L.V. var rädd för att vi i dessa band skulle få en samling fragmentarisk kunskap.

- 47 Edvard Befring instämde i Lise Vislies farhågor. Projektgruppens plan låter enormt ambitiös. Det faktiska behovet gäller kanske i första hand en alfabetiskt temaordnad samling à la det norska Pax-lexikon, där många pedagoger och samhällsvetare medverkar. Såvitt E.B. vet finns ingen dylik tematisk alfabetisk framställning, varken i de skandinaviska länderna eller Finland. Här finns ett behov. Kan detta representera ett alternativ till den mycket ambitiösa planen?
- 49 Thomas Nissen: Jag har faktiskt ett förslag till en titel. Alla exempel som nämnts och som utsänts, utmärkes av ett klart historiskt perspektiv. Således borde man tala om en "Nordisk pedagogikhistoria" och så reservera uttrycket "encyklopedi" för den form historien behandlas i. När Gunnar /Handal/ och Lise /Vislie/ talar om behovet av en pedagogisk ämnesmässig systematisering, uppfattar jag att ni har det instrumentella i tankarna, alltså att framställningen ska kunna brukas av praktiker, och att den ämnesmässiga systematiseringen ska göra det lättare för praktiker att använda pedagogisk teori och metod. Det är väl också detta som ligger bakom, när ett av de utsända pappren säger att dessa böcker gärna skulle finnas på varje lärarrum. Om min uppfattning av hur man ska förstå en sådan yrkesmässig systematisering är riktig, så tycks det mig att det finns ett visst motsättningsförhållande mellan det historiska perspektiv som formgivit alla våra exempel å ena sidan, och detta instrumentella ämnessystematiserande syfte å den andra. En behovsdiskussion måste ta sin utgångspunkt i en korrekt varubeteckning.
- 52 Staf Callewaert: Efterhand tycker jag det blir otroligt ofruktbart att vi talar så mycket om fransk, tysk osv. Det är förvisso ett problem att det finns dessa kulturella och allmänpolitiska kontext och det finns problem

med förmedling och språk. Men missförstånden bara hopar sig; jag brukar t ex betraktas som representerande en viss fransk utbildningssociologisk tradition, men denna representerar i Frankrike 5% av forskningen på området. Resten är till en liten del av gammal durkheimiansk inspiration, men större delen av forskningen är också i Frankrike "amerikansk". Och "amerikansk" måste man också specificera, det handlar inte bara om USA utan om vissa traditioner... så att man inte blandar ihop å ena sidan kulturkretsar, språk, förmedlingsproblem, å andra sidan paradig. Det är mer fruktbart att diskutera som t ex Broady gjorde när han sa att vad som är givet i encyklopedin är ett visst sätt att koppla ihop begreppsutvecklingen med socialhistorien, att peka på det specifika i stället för att antyda sådana kulturkretsar som är helt odefinierade.

II. DET NORDISKA:

5f Kjell Eide uttryckte sympati för ambitionen att bryta den ensidiga anglosachsiska orienteringen, men ifrågasatte att en encyklopedi som ska ta utgångspunkt i nordisk problematik - med den historiska bakgrund vi nu haft i många år - verkligen ska ta utgångspunkt i det som här kallts "den tyska traditionen". I en tidigare epok fick vi ju nästan allt serverat från Tyskland, men som nordisk pedagogik ser ut idag är den tyska traditionen ingen naturlig bakgrund. Ett sätt att avgränsa uppgiften vore att se huvuduppgiften som en solid och rejäl förmedling av "den tyska traditionen" till Norden. Men för det behövs ingen encyklopedi. Försöket att göra en europeisk encyklopedi blev ju uppgivet /Enzyklopädie Erziehungswissenschaft planerades ursprungligen som en Europäische Enzyklopädie Erziehungswissenschaft/. Det blev mera tyska utgångspunkter - som är intressanta nog i och för sig. Men detta illustrerar väl ett problem: Vi bör inte ha några illusioner om en "kontinental tradition". Det är lika stor skillnad mellan franska och tyska forskningstraditioner som det är mellan anglosachsiska, och vi har italienska, i Nederländerna finns idag återigen helt andra traditioner... Det förefaller långsökt att få anglosachsiskt, holländskt, franskt förmedlat till Norden via en tysk forskningstradition. Att få Dewey presenterad genom tysk forskning är att gå över ån efter vatten. Nordiska forskare vet lika mycket om Dewey. Hur detta ska lösas har K.E. inget recept för, men sitter med den obehagliga känslan att encyklopediprojektet inte ger lösningen.

25f Torsten Husén ställde frågan på sin spets: Varför skall encyklopedin vara nordisk? Det ligger s a s varken i den pedagogiska vetenskapens eller andra vetenskapers natur att det skulle vara speciellt värdefullt att täcka en viss region. Tvärtemot ska man försöka vidga perspektivet så mycket som möjligt. Det är med andra ord i sista hand det internationella forskarsamhället som ska betjänas, även om språkliga skäl kan göra det praktiskt önskvärt med en nordisk begränsning. Jag menar att man inte apriori kan säga att den omständigheten att det ligger fyra länder på det här viset motiverar en nordisk encyklopedi, så mycket mer som ett av länderna har ett förhärskande språk som inte är tillgängligt för de andra tre. T.H. ser dock två andra motiv till att encyklopedin blir nordisk: Ett historiskt motiv är att vi haft nordiskt samarbete i många år (T.H. påminde om kommittén för pedagogisk forskning och försöksverksamhet som kom till i början av 50-talet och som innebar att ett kontaktnät byggdes upp). Ett annat motiv är att för det internationella forskarsamhället dokumentera vad man sysslar med här uppe. Vi producerar oss i stor utsträckning på språk som läses inom mycket begränsade kretsar, vilket också kommer till uttryck i den omfattning skrifterna citeras och kommer in i debatten. Det vore kanske lämpligt att låta utge de band som ska handla om pedagogik och utbildning i de nordiska länderna på engelska, alternativt både på engelska och på nordiska språk.

38 Trond Alvik betonade nödvändigheten av att ge ut ett verk som NPE, eftersom det kan vara ett sätt att binda samman ett kulturområde som behöver fler sammanknyttade band. Inom detta kulturområde finns vissa genuint nordiska teorier, begrepp som vi kan vara stolta över att säga har finslipats och fördjupats på nordisk basis. Man kunde lägga vikt vid de genuint nordiska bidragen vad gäller begrepp och teoriutveckling, och i grunden mindre vikt vid de historiska förutsättningarna härför.

42 Karsten Schnack tror att en nordisk pedagogisk encyklopedi bör byggas upp på så sätt att man arbetar med uppslagsord, stickord eller artiklar som utreder vissa pedagogiska teorier och grundbegrepp sådana de spelat en roll i de nordiska länderna. I den utredningen blir det naturligt - vilket väl är nödvändigt om det ska bli vetenskaplig kvalitet - att man knyter an till de internationella strömningar varifrån idéer hämtats, och eventuellt också gör jämförelser som visar var man omedelbart övertagit vissa utländska traditioner och var dessa funnit sin egen form i praxis eller teori i de nordiska länderna. Exempel 1: "Skall det skrivas något om vetenskapscentrerat läroplanstänkande så menar jag inte att det ska vara en artikel som genomgår utvecklingen i den amerikanska forskningen och praxis inom detta område. En sådan artikel ska i stället redogöra för vilken betydelse vetenskapscentrerat läroplanstänkande fått i de nordiska länderna, varifrån man hämtat inspiration, på vilket sätt den amerikanska traditionen spelat in, i vilka perioder, varför och med vilka konsekvenser. Det är nödvändigt att referera centrala drag i den amerikanska diskussionen om dessa ting men inte - enligt min mening - att göra en enhetlig sammanhängande framställning av forskningen i USA inom området." Exempel 2: Om det ska vara en artikel om erfarenhetspedagogiskt tänkande, så kan man finna massor av stoff runt om i världen. Man kan också gå tillbaka till Arilds tid och visa att detta inte är något nytt. -Så ska man också göra, men bara som ett perspektiv i behandlingen av den roll "erfarenhetsbaserad" undervisning haft i de nordiska länderna och den aktuella diskussionen. På så sätt redogör man inte bara för en tradition utan presenterar också en aktuell forskningsfront så att verket inte blir en slutfas, utan just introducerar läsaren till forskningen och debatten för ögonblicket och vart utvecklingen pekar. Exempel 3: Ett uppslagsord som hette något i stil med

"Økopedagogik och miljölära". Detta är ingen exklusivt nordisk pedagogik men har fått vissa särskilda former i den nordiska debatten. Här måste man naturligtvis utreda det specifika tänkande och den specifika pedagogiska teoribildning som i synnerhet i Norge utvecklats om dessa ting, men självfallet också illustrera hur det på nordiskt plan spelat in också i de övriga länderna. Detta är ett exempel på att specifik nordisk teori utvecklats även efter Gruntvig kring centrala pedagogiska teman, en teoriutveckling som naturligtvis inte är isolerat nordisk utan hämtat inspiration från skilda håll. Men det finns nog inte andra ställen i världen där man har økopedagogisk orientering och miljölärepraxis identisk eller omedelbart jämförbar med det som skett på nordiskt plan de senaste 10-15 åren. Dessa tre exempel skulle illustrera hur det kan vara möjligt att ge verket en nordisk prägel utan att bli isolationistisk eller chauvinistisk eller provinssiell.

- 43 Trond Ålvik: Det gäller att profilera NPE genom att framhäva det nordiska, så att den blir ett alternativ och inte bara ställer in sig i samma led som andra liknande verk. Om vi ser saken så, finns - också här bland oss - en rad personer som varit med om att skapa nya begrepp, nya teoriuppfattningar inom det pedagogiska området.
- 48f Lise Vislie: Utifrån nordiska intressen och utifrån behovet av en specifikt nordisk uppslagsbok knyts mest intresse till band 4 och 5 /dvs den "nordiska" avdelningen/. Det kunde vara ett intressant tema för oss som forskare att utarbeta vad slags artiklar, alfabetiskt ordnade, vi vill prioritera mot bakgrund av pedagogik och utbildning i de nordiska länderna. Ett snabbt förslag: kanske kunde man, om man ska förhålla sig till

hela detta tyska uppslagsverk, göra det långt mindre ambitiöst och i större utsträckning basera sig på en översättning - men inte göra så förfärligt mycket ut av det!

III. ARBETS- OCH FORSKNINGSPROCESS:

- 1f Staf Callewaert ställer frågan vilken den drivande kraften är bakom den utveckling som vi seminariedeltagare just nu är i färd med att delta i. /Vi hade nyss fått veta att inte bara en (Europäische) Enzyklopädie Erziehungswissenschaft är under utgivning, utan även en internationell på Pergamon Press, som Torsten Husén berättade om, samt en i Nederländerna, en i Italien... enligt vad Dieter Lenzen berättade/. Vilka är egentligen de intressen som gör att encyklopediska företag nu dras igång på så många håll? Kanske finns det för det första en ekonomisk bakgrund i förändringar av förlagsmarknaden och förlagens räntabilitet; de stora förlagen tycks övergå från olika slags kritiskt orienterade masspublikationer till stabila - för att inte säga stabiliserande - översiktsverk. För det andra kan den kraftiga expansionen inom utbildningsområdet och den härtill knutna forskningen knappast fortsätta. I det läget hävdas att det enorma vetande som ackumulerats behöver samlas. S.C. är för sin del inte helt övertygad om att det finns ett så enormt vetande som behöver samlas. Vidare vill S.C. signalera en viss misstänksamhet inför den stora enigheten när det gäller encyklopediprojektens teoretiska bas: den interdisciplinära inriktningen, knytningen till reformarbetet, problemorienteringen, den internationella komparativa inriktningen inklusive 3. världen. Vi vet att dessa avgöranden är förenade med enorma teoretiska problem som också har politiska konsekvenser. Ändå gällde både för EE och den internationella encyklopedin att man mycket tidigt och snabbt uppnådde enighet.

- 7 Torsten Husén: För att presentera forskningstraditioner och "fronter" inom den pedagogiska forskningen i de nordiska länderna, kunde man tänka sig att låta flera författare med olika orientering för sin, om man så vill, "forskningsideologiska bakgrund" behandla samma ämne. Vi har mött samma problem när det gäller den internationella encyklopedin, och tänkt oss att i vissa fall låta författare representerande inte bara olika inriktningar utan också olika kulturkretsar behandla samma ämne.
- 8 Lise Vislie hade svårt att se detta arbete och den produkt som kanske kommer ut av det som något som kan stå på egna ben. Ty för undervisning i lärarhögskolor m m gäller att man kan gå till det här som då blivit kunskapen - och därvid kan en väldigt viktig process stoppas upp. Om vi emellertid går in i projektet med det för ögonen att produkten i sig inte är mycket värd sedan processen är avslutad, då blir det problem med att få någon att finansiera utgivningen av en dylik produkt. Den är väl inte intressant för ett förlag om inte vi som gör den tycker den är brukbar.
- 15f Trond Alvik gjorde två kommentarer, bl a utifrån egna erfarenheter som redaktör av samlingsverk i andra sammanhang. Den första kommentaren gällde pretentionerna att ge en samlad eller objektiv framställning av ett sakförhållande. T.Å. hade flera gånger försökt få förlag att acceptera idén att bidrag supplerades med eller kommenterades av en eller två andra författare som man vet har ett annat perspektiv. Ty även om man eftersträvar att som författare om ett visst ämne finna den mest kunskapsrike, objektive, som är i stånd att ge en verklig överblick över fältet i fråga, så kommer vederbörande i alla fall att vara biast, att ha en eller annan skevhet i sin framställning. Därför kunde andra förfat-

tares supplement och kommentarer bidra till att göra artikeln mer spännande för läsarna och något mer upplysande, såtillvida att man i varje fall blir klar över att här finns perspektiv som en enda författare inte klarar att inkorporera, hur god hans vilja än är. Den andra kommentaren gällde att alla lexika och encyklopedier föråldras väldigt snabbt, oavsett hur grundligt de utformats. T.Å. är enig med Gunnar Handal om att formen med tjocka goda band med många fast inbundna sidor i inte är lyckad, och T.Å. har föreslagit förlag att utge sådana verk snart sagt i ringpärmform, där man kan byta ut material. Vill man inte byta ut materialet kan man tillfoga nya versioner av samma stickord så att den historiska utvecklingen inom ämnet blir representerad i ringpärmen i fråga. T.Å:s förslag om 1. kommentering av kollegers bidrag och 2. en teknisk form som gör det möjligt att bevara aktualiteten över längre tid, blev förstas avvisade som helt orealistiska av förlagen, på ekonomiska grunder. Men här har vi den unika möjligheten att tillföra forskningsmässiga resurser som bringar just dessa bägge idéer innanför möjligheternas gräns, menade T.Å.

- 17 Carsten Schnack: Ordet "objektiv" har använts åtskilliga gånger idag och måste självfallet stå centralt i diskussionerna här, men jag kan föreställa mig att ordet redan blivit använt i flera skilda betydelser och säkert kommer att bli det också i fortsättningen. Det kan tänkas att jag är i motsättning till Trond Alvik; för min del vill jag inte omedelbart mena att ett uppslag eller en behandling av ett problemfält eller ett tema automatiskt blir mer intressant av att man får det belyst på pluralistiskt vis från alla sidor. I vissa fall gör det läsningen mindre intressant, och encyklopediprojektet är kanske intressant just för att det inte i alla betydelser av ordet framträder som objektivt.

17 Ference Marton ansåg att det är två frågor som bör komma först och dessutom i en viss ordningsföljd. För det första: Är det här projektet möjligt? För det andra: Är det önskvärt? Nu har vi hört två presentatörer /Dieter Lenzen och Torsten Husén/ förklara att deras projekt möjliggjorts genom att ett förlag /Klett Cotta/ satsat 5 miljoner D-mark och ett annat /Pergamon Press/ 5 miljoner dollar.

26f Torsten Husén om författararvoden: Författarinsatserna bör nog betraktas som ideella insatser: Vi har gjort erfarenheten att antingen betalar man ingenting, eller också får man betala väldigt mycket så att det verkligen blir ett incitament för dem som ska skriva. När vi /redaktionen för den internationella encyklopedin/ hade vårt sammanträde sadet det att antingen betalar man 25 dollar per sida eller också 200 dollar för att det verkligen ska göra någon skillnad. Men man får väl bygga på det professionella motivet: att det anses vara en hedersam uppgift att bli anmodad skriva, ett uttryck för den uppskattning eller det anseende man har bland kollegerna. Däremot är det nödvändigt att ha pengar för att betala dem som kommer att fungera i redaktionella, samordnande uppgifter och som sätter till en ofantlig tid, kanske mycket mer än man föreställer sig i början. Chockerande stora delar av produktionskostnaden ligger på den rent tekniska produktionen, så även hyggliga arvoden blir, om inte marginella, så i vaje fall inte särskilt betungande i en sådan här budget.

51 Gunnar Handal: Det kan bli svårt när artiklarna ska skrivas. De kan skrivas på många olika sätt. G.H. nämner två stickord som exempel: den artikel som ska skrivas om kvalifikationsanalys och den som ska skrivas om beteendemodifikation. De kan skrivas så att

kvalifikationsanalysen presenteras på sina premisser och beteendemodifikationen på sina, vilket visserligen kan vara svårt nog. Men de kan också presenteras i ett kritiskt perspektiv vilket skulle bli andra artiklar. De kan självfallet också, som föreslagits, presenteras på sina premisser av en författare och kritiskt av en annan. Om artiklarna ska kunna bidra till folks självständiga, kritiska förståelse av sin egen praxis, är det ganska väsentligt att de är skrivna i ett problematiserande perspektiv, inte bara är meddelande och analytiska.

IV. BRUKARSYNPUNKTER:

8f Gunnar Handal föreställde sig att en produkt om fem band av encyklopedisk karaktär är något tungrodd att använda, om vi primärt är intresserade av att den ska brukas av lärare och praktiserande pedagoger. Om vi i stället tog de motsvarande 2000 sidorna och delade upp dem på ett 50-tal temahäften, skulle det visa sig att några av dessa hade stort bruksvärde på vissa platser och andra större bruksvärde på andra platser. Möjligheterna att nyttiggöra sig dessa häften och möjligheterna att revidera dem allteftersom tiderna förändras skulle vara långt större än med ett fembandsverk.

27-29 Urban Dahllöf: Den här konferensen är ett mycket bra uttryck för ett starkt känt behov av bättre information och bättre kontakt, dels med det kontinentala vis-à-vis det nordiska, men dels också i den inbördes relationen mellan olika forskningscentra i Norden. Däremot är jag inte övertygad om att frågan är tillräckligt differentierad. Jag skulle vilja diskutera i följande steg: 1. Vilka informationsbehov har vi för vilka? 2. Vilken form är mest önskvärd för vilken målgrupp? 3. Vilka alternativ kan föreligga för att tillgodose de behoven? 4. Är detta möjligt? Jag har lyssnat och blivit lite tveksam till om man med en enda stor åtgärd ska lyckas lösa två i grunden olika och kanske inte helt förenliga informationsbehov: å ena sidan forskarsamhällets informationsbehov, inte minst det kontinentala in i det nordiska samt det internordiska, å andra sidan informationen till våra avnämargrupper av forskning, i första ledet i lärarutbildningsanstalter, skolor osv. För forskarsamhällets behov borde det vara tillräckligt och möjligt att inte göra översättningar till eller bearbetningar på skandina-

viska språk, utan att helt enkelt tillgodogöra sig innehållet i dels den internationella, dels den tyska encyklopedin; man skulle få ut rätt mycket för pengarna om man fick statsstöd till olika institutioner för att köpa de här elva banden - det är en slags alternativ användning av medel! När det gäller informationsutbytet mellan forskarsamhällen, vill jag i likhet med Husén betona vikten av att mer samlat och lite kraftfullare föra ut den skandinaviska forskningen i den internationella debatten. Det gäller inte bara skolororganisationen i ett par av banden. Kanske hela NPE skulle ut på ett internationellt språk, och vilka alternativ föreligger då? I samband med den upprustning jag hoppas är på väg av förslagsvis tidskrifterna, t ex Journal of Educational Research, kunde man tänka sig temanummer som planeras av en större krets. Det är möjligt att det finns andra sätt, men jag är ännu inte övertygad om att när det gäller skolor, lärarutbildningsanstalter etc en stor encyklopedi av det här slaget är den bästa formen. Skulle man kunna tänka sig att de skandinaviska bidragen till en eventuell encyklopedi skrives på engelska, och kombineras med t ex temanummer som ges ut tidskriftsmässigt och förnyas efterhand? Det finns ju en del förebilder på det internationella planet.

- 29f Jostein Osnaes: När det gäller kurslitteraturen för lärarutbildningen gäller väl nu principen att man låter tusen blommor blomma. Det skapar brist på översikt för lärare och studenter. Men samtidigt tror jag det innebär en väldigt dynamisk situation att de blir presenterade för mycket ny litteratur. Det är något gott i sig. Samtidigt tror jag lärarutbildningssektorn kunde ha behov av att det blir något mer samlat gjort. Men, som Urban Dahllöf var inne på, det är kanske att gå för långt i enhetlighet att gå hela vägen till en encyklopedi. Kanske vore det, som Handal och Ålvik

var inne på, förnuftigt att starta med temahäften om centrala frågor inom pedagogisk forskning. Detta skulle vara en lite mindre ambitiös och pretentiös start för uppbyggnaden av ett samarbete på nordiskt plan som inte innebär att man behöver vänta i många år på en encyklopedi. Jag tror vi har behov av något sådant, att det är förnuftigt med nordiskt samarbete här, och att nordiska medel kan skaffas fram. Det finns ju också billiga tryckningsförfaranden om man går genom de statliga ordningarna. J.O. ville dock sätta frågetecken vid om arbetet med encyklopedin är värt insatsen av kvalificerad arbetstid. Att döma av presentationen av Enzyklopädie Erziehungswissenschaft blir det mycket detaljarbete. Tidsperspektivet är långt och mycket av vad man gjort kommer att vara föråldrat när det är färdigt. Men J.O. håller helt och hållet med om behovet av nordiskt samarbete och kan tänka sig alternativa former för detta samarbete, åtminstone när det gäller den brukargrupp han själv representerar, nämligen lärarutbildningen.

- 36f Anna-Liisa Sysiharju betonade att finska forskare mycket gärna vill vara med i projektet, och att där ska finnas information både om finskt utbildningssystem och finsk forskning. Men, tillfogade A-L.S., vi är så fattiga att vi brukar fordra att någon slags budget ska läggas fram. Det finns inte så värst mycket nordiska pengar att röra sig med. En encyklopedi som den planerade kan närmast marknadsföras till bibliotek, knappast till privatpersoner. Och från finsk sida tillkommer översättarfrågan; finskspråkigt material, skrivet av finskspråkiga forskare kräver översättning, närmast till svenska. Och större arbeten, översikter över andras arbeten, över skolsystem eller så, fordrartid. Det är inte möjligt att arbeta gratis i flera veckor eller månader, att ha ansvaret för att presentera hela sitt lands arbete på något område; den

tiden måste tas någonstans ifrån. Undantag är när man presenterar sin egen forskning. A-L.S. vill därmed på intet sätt ha sagt att finska forskare skulle stå utanför, men som marknadsområde är Finland mindre. Det är t ex säkert ett bättre marknadsområde för den engelskspråkiga encyklopedin, men också den bara till bibliotek. Man ska vara realist i detta sammanhang, "men vi är absolut också med på det idealistiska syftet!"

Protokollförare Donald Broady